

שומרי היער

- **מטרות הפעילות:**

- הכרות עם נושא שרפות יער ושיקום יערות לאחר שרפה
- הבנת המפגעים המאיימים על היער והדרכים להימנע מהם
- פיתוח מעורבות אישית בשמירה על היערות ובשיקומם

- **קבוצת הגיל:** כיתות ג'-ו'.

- **הזמן:** כשעה ורבע.

- **המקום:** בכיתה או בחוץ.

- **עזרים:**

- לוח קטעי עיתונות וצילומים
- תלבושת כבאי (לא חובה)
- 18 כרטיסיות חידה "משחור לירוק"
- שטיח עגול
- קנקל
- חץ מסתובב
- תעודה כיתתית לשומרי היער

- **סל מונחים:**

שרפת יער, מניעת שרפות, כבאית קק"ל, אזור חייץ, רעייה מבוקרת, נטיעה, שיקום, סחף.

מהלך הפעילות

פתיחה

הקרא את החלק הראשון של הסיפור

ספר על השרפה שאירעה בשמורת הכרמל ב-2010: מה התרחש ביום בו פרצה השרפה וכיצד התפתחה לשרפת ענק, שגרמה נזקים אדירים. ספר על הפגיעות בנפש וברכוש, ועל הנזקים לצומח ולחי בכרמל. היעזר בלוח הצילומים.

נהל דיון עם התלמידים:

- האם שרפה היא דבר טבעי?
- מדוע היא מזיקה?
- אילו מפגעים נוספים מאיימים על היער?
- מדוע חשוב לשמור על היער?
- איך הייתם משקמים יער שנשרף?

ספר כיצד נלחמים בשרפות, מהם הגורמים השכיחים לפריצת שרפות, ועל נזקי שרפות ומפגעים נוספים המאיימים על היער. (היעזר בלוח הצילומים, בתלבושת הכבאי ובנספח המידע המצורף למערך).

משחק "משחור לירוק"

חלק את הילדים לשתי קבוצות - קבוצת האלונים וקבוצת הברוסים, וסדר לכל קבוצה ריבוע של 9 כרטיסיות שונות המסומנות בסמל הקבוצה, המונחות כשצידן השחור פונה כלפי מעלה. הקפד שהתלמידים לא "יציצו" בחידות שמהעבר הירוק של הכרטיסיה. על הסימנים (סימן קריאה, סימן שאלה וכוכב) להיות מעורבבים באופן אקראי.

הסבר את מהלך המשחק:

בכל פעם יסובב נציג מאחת הקבוצות את חץ החוגה ושתי הקבוצות יתחרו בפיתרון החידות על פי הסימנים שעלו בגורל: על פי סימן מהמדריך נציג מכל קבוצה הופך כרטיסיה שעליה הסימן שעלה בחוגה עבור קבוצתו וחברי הקבוצה מנסים לפתור את החידה או לבצע את המשימה במהירות.

להפוך את הכרטיסיה מצידה השחור לצידה

הירוק.

הקבוצה המנצחת היא זו שפתרה ראשונה את כל החידות או חידות רבות יותר בזמן שנקבע, והפכה את השטח שלה משחור לירוק. (דף תשובות מצורף לערכה ובנספח 2 למערך זה).

סיכום

סכם את הפעילות: הכרז על המנצחים במשחק. הרחב וספר על השיטות השונות לשיקום יער שרוף שמיישמת קק"ל. היעזר בלוח הצילומים.

הקרא את סוף הסיפור.

הזמן את התלמידים להצטרף לקק"ל ולקחת חלק במאבק בשרפות ולהפוך לשומרי יער צעירים. הקרא את נוסח תעודת שומרי היער והזמן את הילדים לחתום ולתלות את התעודה בכיתה. סכם – **לכל אחד מאיתנו יש תפקיד במאמץ למניעת שרפות יער וכל אחד יכול לעזור לשיקום היערות שנפגעו.**

נספח 1: סיפור אורן מבית אורן

חלק ראשון

אורן נולד וגדל בקיבוץ בית אורן, בלב יערות הכרמל. כשהיה קטן כעס על הוריו, שנתנו לו שם כזה, של קיבוץ, שבגללו היו לוועגים לו בגן הילדים, אבל אחרי שגדל והכיר את עץ האורן – הגדול, הירוק והחזק, התגאה בשם ונהנה לראות את החיוך כשהיה משיב לשאלה – "...ומאיפה אתה, אורן?" – "אני? אני מבית אורן!".

אורן גם אהב לטייל בין האורנים היפים של הכרמל – חלקם ניטעו עוד בתקופת המנדט הבריטי, כך סיפר לו סבא, וחלקם על ידי קק"ל ועוד חלק הוא יער טבעי. בכל שבת, כשהקיבוץ היה שקוע בנימנם של צהריים, היה חומק עם גורי, גור הכלבים השובב שלו, אל היער שליד לקיבוץ, לחפש הפתעות.

גורי בראש, מרחרח את האדמה הלחה ואת מחטי האורן, טועם בלוטים ואצטרובלים, ואורן אחריו, רץ, בודק, מוצא מערה חדשה, חרק, מאובן. כשהיו מתעייפים, היו עוצרים לנוח על סלע קריר, נהנים מצל העצים הצפופים, מלקטים צנוברים וחרובים.

והנה, השנה, מוזר ביער: חנוכה כבר כאן, אבל החורף איננו. מזג האוויר שרבי, הרוחות חזקות, והגשם לא מגיע. אורן ממשיך בטיולים כרגיל, במיוחד עכשיו, כשהיער יבש, אחר...

"הר, ים ויער, אין נפלא מזה" חושב אורן לעצמו, כשהוא עוצר לנוח בנקודת תצפית אהובה, על ענף עבה ונמוך, וגורי מתרוצץ תחתיו. והנה, פתאום, הוא מבחין שהכלב קופא על מקומו, זוקף אזניים, מתרגש ומרחרח.

"מה קרה גורי?" שואל אורן ויורד מהענף. וגורי, כאילו לא שומע, זנבו החום מתוח וניכר בו שהוא מתרגש ואולי אפילו פוחד... אורן מסתכל סביב ואינו מבין מה מפחיד את הכלב - הכל נראה כרגיל, יער, ים, הר... אבל לפתע הוא מקשיב ושומע דממה מוזרה - ציוץ הציפורים נפסק! שקט מוחלט מסביב...

אורן מחליט לחזור לקיבוץ. כבר למד לא לזלזל בסימני הטבע ובטח שלא בסימנים שמסמן לו כלבו האהוב והנאמן. ככל שהתקרב אל הבתים שמע קולות, המולה הולכת וגוברת, וגם התחיל להריח ריח מוכר... עשן! יכול להיות ששרפה מתקרבת?

אורן הרים את רגליו והחל לרוץ. לפתע שמע צעקות עולות מבין בתי הקיבוץ: "להתפנות!" "מהר!" "האש מתפשטת!"

המרחק אל הבית נראה לאורן פתאום אין סופי ועשן סמיך החל להתאבך ולצרוב בעיניים. הוא ניסה להישמע אמיץ - "אמא, מה המצב?" שאל בצעקה כשהגיע לפתח הבית. אבל אמא - היא רק רצה אליו, נאנחה וחייבקה אותו במהירות. כשתיק קטן על כתפה חטפה אותו בחיפזון בידיה, ממש כאילו היה תינוק, ויצאה לרחוב, אל תחנת ההסעה.

"יקחו אותנו לאחד הקיבוצים הסמוכים, אל תדאג, יהיה בסדר", אמרה אמא מתנשפת, כשראתה את המבט המבוהל על פניו. היא שכחה שהיא נראית מבוהלת לא פחות. הלהבות התקרבו כל כך שהיער על הגבעה הקרובה נצבע בכתום ואפילו את חום האש כבר אפשר היה להרגיש באוויר.

אורן ראה את הכבאיות מגיעות. ראשונים היו כבאי קק"ל, בבגדים צהובים ומסכות מגן על הפנים.

"הרי בשבילם, כמעט כמו בשבילי, הכרמל הוא סוג של בית..." חשב אורן כשחלפו ממהרים על פניו ונזכר במתקני הנופש, בשולחנות העץ ובפינות הישיבה הנושאות את אותו הסמל שעל חולצותיהם.

הם פרשו צינורות מים ארוכים והחלו להתיז לכיוון הלהבות, שהגיעו כמעט עד למרגלות בתי הקיבוץ. "מה יהיה?" הוא חשב, "הדברים שלי, המחשב שלי, המחברות... הכל בבית..." ולפתע הרגיש איך הדם אוזל מפניו - גורי! גורי! איפה גורי!

האוטובוס נוסע, מתרחק מן הקיבוץ וגורי לא איתו! והאש משתוללת --- "גורי! גורי!!! ג-ו-ו-ר-י!!!!" החל לצעוק בגרון ניחר מעשן, כשהוא מוציא את ראשו דרך חלון האוטובוס, "גורי!!" וקולו נבלע בין קולות הכבאיות, צעקות האנשים, קולות השרפה... האוטובוס נוסע, יורד במורדות הכרמל ופניו של אורן רטובות מזיעה ומדמעות – "גורי שלי! מה יהיה?"

חלק שני

כשהגיע האוטובוס לנחשולים היו פניו של אורן שטופות דמעות. מכל עבר נשמעו קולות בכי, צעקות, קריאות ורסיסי מידע...

"לא הספיקו לפנות את כל הסוסים, מה יהיה?" קראה אסנת, שאורן הכיר מחוות הסוסים הגדולה הסמוכה לקיבוץ. "מזל שהלולים היו ריקים... אלוהים אדירים..." השתעלה סבתא אחת, שאורן לא הכיר.

אבל אורן חשב רק על גורי. גורי שלו, שהיה זה שבזכותו הספיק אורן לחזור ברגע האחרון לקיבוץ... הוא הצטנף באחת הפינות של חדר האוכל ההומה שבו התכנסו כולם, מחבק את ברכיו, מרכין ראש... "גורי צעיר אבל אלוף בריצה, אולי יצליח לברוח מהאש..." חשב ביאוש. לבסוף הרים אורן את ראשו לחפש את אמא, ולרגע לא מצא גם אותה. שניות אחדות של חרדה עברו, ופתאום ראה אותה עומדת לא רחוק ממנו, מנסה לדבר בטלפון עם אבא, שנסע היום דרומה, למרבה המזל... ניכר היה שקשה לה לשמוע, היא ניסתה לצעוק, כדי שאבא יבין... אבל אורן רצה אותו כאן, לידו, רצה לספר לו על גורי!

הוא רץ אל אמא בדמעות, חטף את הטלפון מידה וניסה לספר לאבא, במשפטים מקוטעים, מהולים בבכי: "גורי נשאר מאחור!"

מעברו השני של הקו נשמע קולו של אבא רגוע ובטוח. "אל תדאג חמוד," אמר לאורן. "אני בדרך אליכם. אנסה לברר מה קרה לגורי, אל תדאג, יהיה בסדר, העיקר שאתם הספקתם לצאת. תטפל באמא עד שאגיע."

הקו התנתק. אמא חיבקה את אורן והובילה אותו, יחד עם כולם, לכיוון חדרי האירוח של נחשולים, שיהיו הבית הזמני שלהם מעכשיו. היא ניסתה לנחם אותו אבל אורן לא שמע.

היום עבר בעצב ובחרדה. השעות חלפו. כולם נצמדו למקלטי הרדיו והטלוויזיה, נאחזים בכל תמונה ובכל פיסת מידע על השרפה, על המלחמה להציל את היער, את הבתים, את הכרמל... ואבא איננו.

"בוודאי התעכב בדרכים", אמרה אמא. היא ניסתה לעודד אותו, אבל אורן הרגיש שגם היא עצובה וחרדה...

לפתע, בסביבות שש בערב, נשמעה דפיקה בדלת. זה היה יפתח, חברו של אורן מהקיבוץ. "בוא מהר!" אמר לאורן, קצר נשימה, "לא תאמין מי מגיע!"

אורן רץ אחרי יפתח לרחבה שמול חדר האוכל. מכונית מאובקת, מעושנת נכנסה לחניה. לרגע לא הכיר אורן את המכונית הלבנה של אבא.

"אבל אבא לא היה בשרפה", הוא חשב לרגע, "מאין הגיע כל הפיח והעשן?" דלת המכונית נפתחה ואורן לא האמין למראה עיניו! דמעות הציפו את גרונו והוא שמע צעקה בוקעת, כאילו ממקום אחר, רחוק, ולא מגרונו שלו – "גורי!!!"

הכלב האהוב זינק ורץ אל אורן, הפיל אותו ארצה והחל ללקק את פניו, את צווארו, את ידיו... הוא היה שחור מפיח, חבוט ומדובלל, וניכר בו שהיה קרוב מאד לאש. אחריו יצא מהמכונית אבא, גם הוא מפויח, שחור ומלוכלך, ורק שיניו הלבנות קורנות מתוך חיוך רחב...

כששאל אורן את אבא, מבין הדמעות, איך מצא את גורי, סיפר לו שמיד לאחר שסיימו לדבר, התקשר לשאול, חברו הטוב, שהוא כבאי במערך הכבאות של קק"ל. כיאה לכבאי מנוסה, שיודע כמה חשובה כל שנייה בזמן שרפה, התקשר שאול מיד לרזי, כבאי אחר שהכיר, שהיה בעיצומה של המלחמה בלהבות בין בתי בית אורן. רזי העביר את המסר לחבריו, ועד מהרה נמצא גורי, מפוחד, פצוע ומלא פיח, עומד ונובח ליד שער החצר.

רזי אסף אותו אליו והתקשר מיד לאבא – "הכלב ניצל!" אחרי הכל, הוא באמת אלוף בריצה...

אורן הרגיש שקשה לו לעכל את כל המידע הזה. הוא היה מבולבל, עצוב ושמח גם יחד, מאושר ודומע ובעיקר מותש.

אחרי שניקה מעט את גורי, האכיל והשקה אותו, הוא השעין את ראשו על הפרווה החמימה של הכלב, שרבץ עייף ומתנשף על הרצפה, ועד מהרה נעצמו עיניו.

"כשאהיה גדול אהיה כבאי," חשב, "או יערן... עוד אחזור ליער שלי ואטפל בו... אחזיר אותו להיות כשהיה..."
ואז נרדם.

מתוך העיתונות (אתר במקום):

40 דירות נשרפו בקיבוץ בית אורן. ארבעים דירות הן ארבעים עולמות, ובהם כל הפרטים הקטנים והזיכרונות והאהבות הקטנות והטעמים והשיגעונות שאנשים מטמינים בחפצים. ארבעים דירות, לול שרוף, אורווה חרוכה, מטעי בננות מושחרים, מפעל שנותר ללא חשמל ויכולת לייצר, צינורות מים מחוררים ותשתיות של חשמל וטלפון שחוטיהם מפויחים והרוסים. אל המקום הזה חוזרים היום אנשי בית אורן, כשלעשרות חברים אין מקום עבודה. קיבוץ בית אורן הוא היישוב שספג את המכה הקשה ביותר בשריפת הענק בכרמל.

נספח 2 – דף פתרונות למדריך וחידות נוספות

שאלות פתוחות

1. ציינו 3 חומרים דליקים ו- 3 חומרים שאינם דליקים. (עץ, גז, שמן / חול, מים, אבן).
2. מנו 3 גורמים לשרפות יער בישראל. (רשלנות מטיילים, הצתות, שריפות מבוקרות היוצאות מכלל שליטה, אימונים של הצבא)
3. מהם שלושת התנאים הנחוצים להצתת אש ("משולש האש")? (חומרי בעירה, חמצן, טמפרטורה גבוהה)
4. מהו אזור חיץ? (אזורי חיץ הם רצועות שטח המפרידות בין אזורי צמחייה צפופה לבין עצמם ולבין מקומות יישוב ופעילות)

5. איך משקמים יער שנשרף? ציינו שלוש פעולות שיש לעשות (מניעת סחף, פינוי מפגעים וחומר שרוף, גיזום וניטור ההתחדשות הטבעית, נטיעה)

6. מה תפקידו של תצפיתן של קק"ל? (לאחר שרפות ומפגעים אחרים המאיימים על היער)

נכון/לא נכון

7. כדי להדליק מדורה, מומלץ להשתמש בנפט או שמן. (לא נכון. אין להשתמש בחומרי דלק להדלקת מדורה)
8. פרחים בעלי פקעות ובצלים הם הראשונים לפרוח אחרי שרפה. (נכון. משום שהאש לא אווזת בפקעות הטמונות עמוק באדמה)
9. רעיית עדרים באזורים מיוערים מסייעת למניעת שרפות. (נכון. בעלי החיים מכרסמים את הצמחיה הנמוכה, בה נאחזת האש)
10. מניעת סחף היא אחת הפעולות הראשונות שנעשות לשיקום יער (נכון!)
11. עיקר שרפות היער מתחילות כתוצאה מטיילים (נכון)
12. מטוסים לכיבוי שרפות מצניחים כבאים אל אזור השרפה (לא נכון, הם מפזרים מים וחומרים מעכבי בעירה)

חידות ציורים

13. בית אורן
14. כבאית קק"ל
15. מדורה, אבא מעשן סיגריה, זכוכית מגדלת מונחת על האדמה ליד ערמת עלים יבשים, חומר דלק למדורה, גזיה עם מחבת שמן, ניירות, שמש
16. כבאים עם צינורות מים, מסוק כיבוי, ענני גשם, כבאי גוזם שיחים, אזורי חיץ
17. שמורת הכרמל
18. אזור חיץ

חידות נוספות בנושא שרפות

1. מנו שמות של שלושה יערות/אזורים שנפגעו בשרפה גדולה בשנים האחרונות (בירה, שורש (פרוזדור ירושלים), הכרמל)
2. מנו שלוש דרכים שונות לכיבוי אש (כיסוי/הפסקת חמצן, כיבוי במים, כיבוי בחול, כיבוי באמצעות מעכבי בעירה)
3. מדוע עוזר גיזום לשיקום יער שנשרף? (למניעת שרפות עתידיות, לשיפור חדירת אור לתוך היער, לפינוי מפגעים שמפריעים לחילחול, לעידוד צמיחה לגובה של הנבטים שנבטו)
4. באילו מקרים נוטעים באזורים שנשרפו ובאילו לא? (רק במקומות שדרוש שיקום מהיר לצורך נופש ופנאי או במקומות בהם רואים שהיער איננו מתחדש בעצמו באופן טבעי מכל מיני סיבות)
5. איזה עץ נבחר כעץ הייעור המרכזי של קק"ל בראשית הנטיעות, בין היתר בזכות יכולתו להשתקם לאחר שרפות? (אורן – לאחר שרפה האיציטרובלים נפתחים והזרעים עפים ונפוצים למרחק)
6. בני איזו משפחת צמחים שומרים מאגר זרעים בקרקע למשך שנים, המיועד לנביטה בעיקר לאחר שרפה? (הלוטמיים)
7. מהם צמחים פירופיטים? (צמחים שפיתחו במשך האבולוציה תכונות של עמידות באש)
8. כמה שנים לוקח לחורש ים תיכוני לחזור למצבו הקיים לאחר שרפה? (כ-20 שנה)
9. כמה שנים לוקח ליער אורנים לחזור למצבו הקיים לאחר שרפה? (כ-40 שנה)
10. מה מקור ההבדל בין משך השיקום של יער אורנים ומשך השיקום של חורש טבעי? (מגוון המינים ביער)

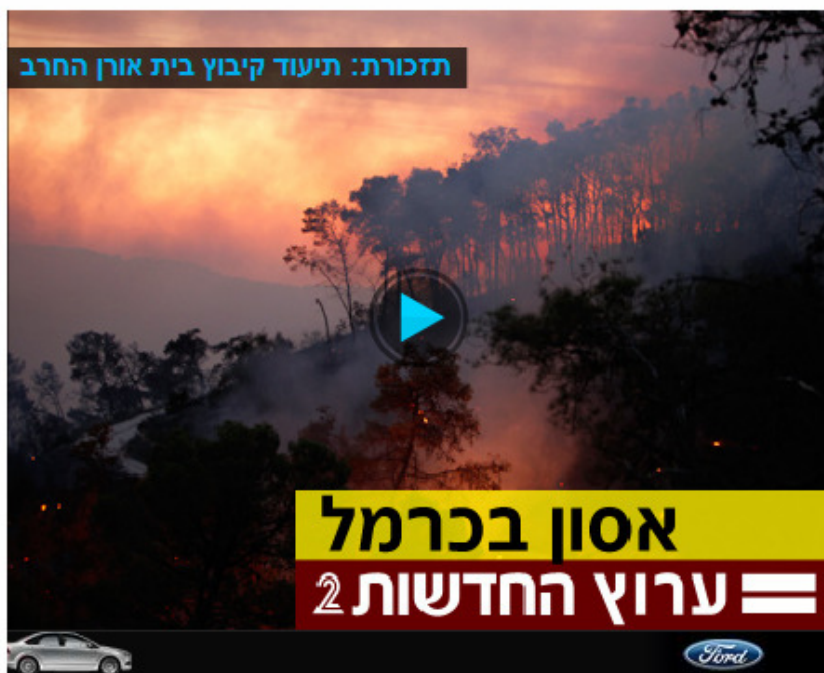

נספח 3 – כתבות, צילומים ומקורות

תיעוד מבפנים: בית אורן נחרב

יממה לאחר האש שפרצה בקיבוץ בית אורן, מתגלים מראות קשים ביישוב שבדרום רכס הכרמל: קירות מפויחים שפולטים חום אדיר, מבנים שרופים שהג מעליהם נשרף כליל, וריח עשן כבד שנידף מכל פינה. אחד התושבים: "קשה לראות מפעל חיים יורד לטימיון. האש כילתה הכל, כשנכנסתי לביתי גיליתי שהמזגן פשוט נמס מעל הדלת"

שרה ב"ק | חדשות 2 | פורסם 03/12/10 14:19 | עודכן 03/12/10 15:35

אחד היישובים שנפגעו בצורה הכי קשה בשריפת הענק בכרמל הוא קיבוץ בית אורן, שנמצא בדרום רכס הרי הכרמל. יממה לאחר שתושבי המקום נמלטו מבתיים בעקבות הלהבות, שבו חלק מהם כדי לראות מה נותר וגילו האש כילתה כמעט את הכל. "התחושה היא קשה, מאוד קשה לראות מפעל חיים הולך לטימיון", סיפר דוד, תושב בית אורן שהגיע לבית של בתו.

82 שעות אש

כוחות הכיבוי הודיעו: אין עוד מוקדי שריפה בכרמל. דקה אחרי דקה, בוודא ובתצלומים - סיכום מיוחד של כל הרגעים שלא נשכח

חזרה לבית

בבית אורן חוזרים לשגרה. תושבים שהתעקשו לסייע בכיבוי האש: "עוד שתי שכונות היו עלולות להישרף"

מפקדת אהובה

אלפים ליוו למנוחת עולמים את מפקדת משטרת חיפה, תת-ניצב אהובה תומר: "היתה מנהיגה טבעית"

האש לקחה

"האמא של הצוערים", פביולה בוהדנה, הובאה למנוחות. חברתה לחיים ספדה בבכי: הרוגים נוספים הובאו למנוחות

1 מתוך 49

אש בכרמל

רגעי האסון כך נראה האוטובוס שבו נסעו צוערי שירות בתי הסוהר, זמן קצר לאחר שנשרף לחלוטין על יושביו

אופטימיות זהירה בשירותי הכבאות הלילה (ראשון). נציב כבאות והצלה, רב טפסר שמעון רומח, אמר בשעות הלילה המאוחרות כי "אנחנו נמצאים במצב הטוב ביותר שהיינו בו מאז תחילת האירוע". רומח סיפר לגלי צה"ל כי כוחות הכיבוי מצליחים בינתיים לשמר את ההצלחות של היום, זאת לאחר שהיה חשש שהרוחות החזקות של הלילה ישובו וילבו את האש ברחבי הכרמל.

בשעות הבוקר התחדשה פעילותם של כ-30 המטוסים שמשתתפים במאמץ הכיבוי בכרמל, ובהם רבים שהגיעו לישראל ממדינות אירופה. בשעות הלילה הם זכו לתגבור משמעותי ממטוס הכיבוי הגדול בעולם, בואינג 747 שהוסב לכיבוי שריפות ומופעל על ידי חברת התעופה הפרטית EVERGREEN. המטוס יכול להכיל 95 מ"ק של מים ומעכבי בעירה. בנוסף נחתו הלילה בארץ שני מטוסי הרקולס אמריקאיים עמוסים בחומרים מעכבי בעירה.

שני אחים בני 16 מהכפר עוספיה נעצרו אתמול אחר הצהריים (שבת) בחשד שהם אחראים על מעשה הרשלנות שגרם לשריפת הענק המתחוללת בכרמל. השניים מובלים על ידי בלשי היחידה המרכזית במשטרה לחקירה במרחב חוף. על פי החשד, שני האחים הדליקו שריפה סמוך לחצר ביתם במערב היישוב, ומשם התפתחה השריפה שהציתה את כל הכרמל.

ראש הממשלה בנימין נתניהו קיים אתמול בלילה שיחות טלפון עם מנהיגים כדי להביא מטוסי כיבוי נוספים לישראל. נתניהו אמר הבוקר כי "ברור שהקרב לעצירת האש יוכרע באוויר. אני פועל בכל הערוצים כדי להביא במהירות עוד ועוד מטוסי כיבוי לישראל לצורך הקרב האווירי".

הבוקר הגיעו לישראל 21 מטוסים ומסוקים ממדינות שונות בעולם, 13 מתוכם הינם כלי טיס שמשתתפים בפעולות הכיבוי. מיוון הגיעו 4 מטוסי כיבוי שפועלים כל העת ועוד מטוס הרקולס בו הועבר ציוד לכיבוי אש. מקפריסין הגיעו מטוס ומסוק שפעילים בכיבוי השריפות. בריטניה שיגרה שני מסוקים, טורקיה שני מטוסי כיבוי, מרוסיה הגיעו ארבעה מטוסים ובהם שני מטוסי אילושין 76, שהם מטוסי הכיבוי הגדולים בעולם. במטוסים אחרים שהגיעו מרוסיה הגיעו גם מומחים לכיבוי אש.

מאיטליה הגיע מטוס ובו 100 טון של חומרים מעכבי בעירה, מבולגריה הגיע מטוס ובו 100 כבאים. במהלך השבת, יגיעו לישראל שני מטוסי הרקולס מארה"ב שהמריאו מבסיס בגרמניה, ועליהם עשרות טונות של חומרים מעכבי בעירה. בצהריים יינחתו שני מטוסים לכיבוי אש מצרפת, שני מסוקים מאזרבייג'אן, ארבעה מטוסים לכיבוי אש מספרד ומסוק משווייץ. מחר, צפויים להגיע מטוסים נוספים, שלושה מהם מארצות הברית ואחד מקנדה.

הבוקר העריך סגל הפיקוד הבכיר של המשטרה כי השריפה הגדולה בכרמל נגרמה כתוצאה מרשלנות ולא מהצתה. הנחה זו עולה בקנה אחד עם הערכת חוקרי ימ"ר חוף, שאמרו אמש כי השריפה לא פרצה כתוצאה מהצתה. במקביל, מבדיקת חוקר שריפות של כיבוי אש שהחלה כבר ביום חמישי, עולה גם כן ההערכה כי השריפה התפתחה כתוצאה מרשלנות.

במהלך התדרוך לכתבים, שנערך סמוך לחדר הפיקוד של כוחות הכיבוי והשיטור, הודיעה המשטרה כי היא יודעת בוודאות את זהות המשפחה בעוספיה שגרמה לשריפה ברשלנותה.

בהודעה רשמית, מאוחרת יותר, של המשטרה נמסר כי "ישנה הערכה טובה לגבי זהות החשודים".

מחקירה ראשונית של אירוע השריפה, עולה כי מקור השריפה הוא בערימת אשפה שהובערה בוואדי סמוך לעוספיה.

למרות האופטימיות הזהירה מיום חמישי, אתמול בשעות הערב (שישי) התחדשו הלהבות באזור ניר עציון ועין הוד, ובמהלך הלילה אף התפשטו לשטחם של שני היישובים. במהלך האירועים, חולצו שבעה בני אדם שנלכדו במנה בוער בעין הוד. בשלב זה, אין חשש ללכודים נוספים באזור. בשעה זו דווח כי האש התחדשה בחי בר ובבית אורן.

דובר שירותי הכבאות, חזי לוי, הדגיש כי תושבי היישובים פונו מבתיהם. "הרוח עשתה בשריפה כבשלה הלילה, והעבירה את האש ממקום למקום, אבל קווי העצירה היו כנראה מאוד חזקים", סיפר לוי לרדיו חיפה.

אתמול האש הגיעה למלון יערות הכרמל והחלה לכלות את המבנה, אך האש כובתה בשעות הבוקר. למקום נגרם נזק קל. קודם לכן ארבעים הכבאים ששהו במתחם מלון פונו בבהילות, לאחר שהתחזק החשש כי המלון עומד לעלות באש.

האש בכרמל התפשטה אתמול לשטח כפר האמנים עין הוד ולשטח היישוב ניר עציון. האש החלה לבעור בתחומי הבתים ביישובים, ונזק כבד נגרם להם. במהלך האירועים, חולצו שבעה בני אדם שנלכדו במבנה בוער בעין הוד. בשלב זה, אין חשש ללכודים נוספים באזור.

לפי שעה, מרכז כפר האמנים, הכולל גלריה ואת מוזיאון ינקו דאדא, לא נפגע. בחזית הצפונית של היישוב נפגעו מספר בתים מהאש. החלק המזרחי לא נפגע, אך טרם הושגה שליטה על האש. רעיה זומר, מנהלת מוזיאון ינקו דאדא, סיפרה כי צוות המוזיאון הוריד את מרבית יצירות האמנות למחסנים, בתקווה שלא יפגעו בשריפה.

שלושם בשעות הערב, עם רדת החשכה, הפסיקו מטוסי הכיבוי שהגיעו לישראל ממדינות אירופה, את פעילותם וזו חודשה בבוקר. לאורך הלילה פעלו כוחות כיבוי האש על מנת למנוע מהאש להתפשט, אך אין כל צפי ממשי להשתלטות על השריפה. בכיבוי האש תולים תקוות במטוס הסיוע הרוסי שנחת אמש, ושביכולתו לשאת עד 42 אלף ליטר מים, ומעריכים כי כך יושג מפנה במאבק באש מחר.

חוזרים לבית אורן

16/12/2010

החברים עזבו בלי לקחת מברשות שיניים, ואיבדו דירות על תכולתן, חיות מחמד והמון זכרונות. אנשי בית אורן שבו לקיבוץ חרוך

40 דירות נשרפו בקיבוץ בית אורן. ארבעים דירות הן ארבעים עולמות, ובהם כל הפרטים הקטנים והזיכרונות והאהבות הקטנות והטעמים והשיגעונות שאנשים מטמינים בחפצים. ארבעים דירות, לול שרוף, אורווה חרוכה, מטעי בננות מושחרים, מפעל שנותר ללא חשמל ויכולת לייצר, צינורות מים מחוררים ותשתיות של חשמל וטלפון שחוטיהם מפויחים והרוסים. אל המקום הזה חוזרים היום אנשי בית אורן, כשלעשרות חברים אין מקום עבודה. קיבוץ בית אורן הוא היישוב שספג את המכה הקשה ביותר בשריפת הענק בכרמל.

צילומים: ינון נבו

אחרי אלפי מילים וריאיונות בתקשורת, שכיסו כל זווית אפשרית בדרמה הגדולה, חברי בית אורן - שחובקו בחום על ידי קיבוצי האזור - חוזרים אל המציאות הקשה של היום שאחרי, כשהחוויות הרעות, תמונות קטנות של זוועה גדולה, עדיין צרובות בתודעה.

הוראה לפנות את הילדים

צד אחד אופטימי יש בסיפור הזה: בניגוד ליושבים אחרים באזור הכרמל, אנשי בית אורן פונו באופן מאורגן אל מקום מבטחים, ולא במקרה. הקיבוץ - שנושא על גבו את הסיפור הטראומתי והסמלי ביותר של העידן הזה בכל הנוגע לתנועה הקיבוצית כולה, התאושש והמציא את הנוסחה להתחדשות, שאותה אימצו קיבוצים כה רבים - עומד עכשיו כסמל חי לפשלה הגדולה של המדינה. מדינה שטובה במלחמות ולא למדה עוד לתפוס את עצמה במושגים אזרחיים.

בצהרי יום חמישי נראו תמרות העשן הראשונות. בתחילה לא העריכו בקיבוץ שמדובר במשהו רציני, ויחד עם זאת גייסו את הצוות לשעת חירום. די מהר הגיעה הוראה לפנות את כל האנשים: 140 חברים ועוד ילדים ותושבים, בסך הכול 250 בני אדם. הרוב התפנו לנחשולים, שפתח את שערי ואת לבו באירוח הכפרי ובחדרי המלון, והאחרים לשדות ים ולמעגן מיכאל. חלק קטן התארחו אצל משפחות. המגמה הייתה להישאר עד כמה שאפשר יחד, באזור חוף כרמל, על מנת שאם המצב ימשך הילדים יוכלו להגיע לבתי הספר, והמבוגרים למקומות העבודה. ההתארגנות לקיבוץ נמשכה לאורך כל סוף השבוע הארוך. ביום חמישי בערב התאספו כל האנשים בעתלית, כדי לתת דיווח ותמונת מצב. ביום שישי הדליקו כל אנשי הקיבוץ נרות ביחד.

מזי שם טוב, גננת וחברת בית אורן זה 20 שנה, אם לארבעה בגילאי 14-22, הייתה בבית

כשפרצה האש, כי לקחה יום חופש מהעבודה. "התארגנתי בבית בהכנות לשבת", היא זכרת. "בסביבות 11:00 ראיתי ענן שחור, ואמרתי לעצמי - סוף סוף הגיע הגשם. יצאתי למרפסת שלנו, שפונה לכרמל, לאזור כלא דמון, ומשם כבר הבנתי שמדובר בעמוד של עשן. מנקודת תצפית קרובה יותר נדהמתי לראות מערבולת של אש ועשן שמתקרבת במהירות שלא תיאמן, עם הרוח המזרחית, לכיוון שלנו. בשלב זה התקשרו אליי מהגן, כי התקבלה הוראה לפנות את הילדים. מיהרתי לגן והעלינו את כל הילדים על אוטובוס של המועצה האזורית, שלקח את הילדים למרכז מיר"ב. אני נשארתי עם ילד בן שנתיים שלא הסכים להיפרד ממני, וחיכיתי עד שהגיעו הוריו מעוספיה.

אמרתי לעצמי שאני לא עוזבת בשום אופן, והסתגרתי עם שלושת הכלבים שלנו בבית. לא תיארתי לעצמי שהמצב יתדרדר עד כדי כך, אבל תוך זמן קצר הלהבות ממש איימו על הבית. חברה הגיעה עם טנדר, ואני עליתי עליו כך, כשרק הבגדים עליי. היא עזרה לי להעמיס את הכלבים - ויצאנו. ליד השער ראינו את קצינת המשטרה, אהובה תומר, שכעסה עלינו וצעקה שנרד למקום בטוח, ואחר כך המשיכה למקום שממנו כבר לא חזרה. היציאות

כבר היו חסומות, ובקושי הצלחנו למצוא דרך לצאת. הגענו בהתחלה לכפר גלים, שם טיפלו בנו מאוד יפה, ואחר כך לנחשולים".

החתולה של אלה לא שרדה

ביום שישי "הסתנן" בעלה של מזי לקיבוץ, וחזר עם הידיעה הקשה: מרפסת הבית נשרפה, ואיתה מחסן עץ שבו אוחסנו כל אלבומי התמונות של המשפחה, יחד עם חפצים רבים בעלי ערך אישי ונוסטלגי. הבית עצמו ניזוק, אך ניתן יהיה לשקמו. "האלבומים האלה סיכמו חיים שלמים", אומרת מזי. "תמונות ילדות שלי, תמונות של הילדים מלידה, נוער, שירות בצבא, חתונה, הכול. כשיצאתי מהבית אמרו לי - תיקחי לפחות את האלבומים, אבל לי הכלבים היו חשובים יותר. לא הייתה בכלל שאלה.

כואב לי על המרפסת עצמה, שבעצם נתנה לנו את טעם החיים, לשבת ולהביט בנוף הנפלא שהיה ואיננו. אין לי מושג איך אני אתמודד עם מה שקרה, ההתמודדות האמיתית עוד לפני - כשאגיע לבית ואראה מקרוב את מה שנשאר".

חמישה מתוך שבעת ילדיו של זאב שבתאי, מראשוני הבנים בבית אורן, גרים בקיבוץ. באופן סמלי - אולי אירוני - הוא נתן להם שמות של עצים: אשחר, אלה, אלון והבת הצעירה, החיילת - כליל. שבתאי היה מאלה שנשארו כל הזמן בבית אורן, קבוצה קטנה שלא ישנה שלושה ימים, נלחמה באש ושמרה על המקום. בעוד שביתם של ההורים ניצל, כל חמשת הילדים איבדו את דירותיהם, שהיו לרוע המזל בצד הדרומי שנפגע קשות בשרפה. זאב: "כל החמישה גרים במה שמכונה 'השכונה הדרומית'. את הבית של הבת הצעירה רק סיימתי לשפץ, לקראת שחרורה מצה"ל. הדירה של אשחר, הבן הגדול, נשרפה לגמרי, חוץ מכמה בגדים, שלא ברור איך אבל דווקא הם שרדו. אשחר מגדל לפרנסתו עדר כבשים, כך שהדאגה הראשונה הייתה להציל את העדר, ובאמת, הוא הצליח להוביל את הכבשים למקום בטוח. לחתולה של אלה היה לצערנו פחות מזל".

שבתאי, גמלאי ואיש אחזקה, סייע בהחזרת מערכות התשתית לפעולה בתקופה שהאש השתוללה. "עכשיו", הוא אומר, "אנחנו נכנסים לקטע הקשה של מה עושים ביום שאחרי, איפה כל אחד יגור, איך דואגים לכל מה שחסר. בימים הראשונים יש לנו מקום בבית שלנו, ולבת החיילת יש חדר. נסתדר. לטווח יותר רחוק, זה כבר ברמת הקהילה, ומנהלי הקהילה עוסקים בכך. היה פה איתן ברושי, עוזר שר הביטחון, והבטיח לסייע. מדברים על קרווילות כמגורים זמניים. לדעתי, יעברו לפחות שנתיים עד שאנשים יחזרו למגורי קבע. אנחנו משפחה חזקה. עד עכשיו תפקדנו במאה אחוז, עם עייפות רבה, מעט מאוד שינה, מאבקים - גם נגד השוטרים. הפסיכולוגים אולי יגידו שהטראומה תבוא יותר מאוחר".

האם יש כבר הערכה לגבי הנזקים?

"עדיין מוקדם לומר. ברור כבר שנשרפה כל השכונה הדרומית. האש הגיעה לבית הקברות, וכנראה שגם למלון. היה פה מבנה ישן שהפכו אותו למועדון בשם B-side שנשרף. בלול בדיוק יצא משלוח, כך שנמנע נזק גדול יותר".

"כל הכבוד לנחשולים, הם מארחים אותנו למופת, אבל זה לא כיף גדול להיות פה", אומרת נילי פולק, חברת בית אורן מ"וותיקי הדור השני", גמלאית וסבתא לעשרה. "עכשיו אנחנו מנקים ומסדרים פה את הבלגן. עם ישראל היה פה והביא לנו עוגות ואוכל. זה הזכיר לי, להבדיל, אנשים שבאים לשבעה. אמרתי לילדים שלי - תתכוננו, עוד מעט השבעה נגמר". על השעות הראשונות היא מספרת: "יצאנו בלי כלום, אפילו לא לקחנו מברשת שיניים. בהמשך אנשים קנו מה שהכרחי. בהתחלה חלק מהמשפחה נסע לסבא וסבתא, אבל הגענו למסקנה שהכי קל לעבור את האירוע כשכולנו יחד". הבית של פולק לא נפגע, אבל הבית של בנה הושמד בשריפה. לא נשאר בו כלום. אין זכר למשחקים של הילדים, ספרים, רהיטים. נשאר רק השלד של הבית.

בשיחת חברים שהתקיימה אנשים בכו, חוששים ממה שיראו כשישובו לביתם. "אילו תשובות כבר אפשר לתת למי שביתו נשרף לגמרי?" שואלת נילי פולק.

למעלה מ-70 קיבוצים הציעו עזרה

בתנועה הקיבוצית הקימו מטה פעולה לסיוע לבית אורן. את הפעילות החל יואל מרשק באגף המשימות, ולאחר זמן מה המשימה של ריכוז העזרה הועברה לעומרי כנען, רכז אגף המלווים ומלווה אזור גרנות.

ולוול מצוין, כי למעלה מ-70 קיבוצים הציעו את עזרתם. עם מזכירות התנועה הגיע גם איציק בדר, יו"ר גרנות ויואב מרגלית, רכז מחלקת ביטחון. ולוול אומר, כי במהלך הפגישה עם חברי בית אורן שוחח טלפונית עם אייל גבאי, מנהל משרד ראש הממשלה, ולאחר מכן שוחח בעצמו עם ראש הממשלה ועם שר הביטחון. "המשימה המיידית שלנו היא לשקם תשתיות שנפגעו - חשמל, מים, תקשורת. הממשלה הבטיחה טיפול נקודתי וממוקד בבעיה, ואני מקווה שהם יעמדו בהבטחותיהם. גם שר החקלאות בתמונה ומנכ"ל משרדו, והכול נמצא בתיאום עם ראש המועצה חוף כרמל ועם נציגי בית אורן. זאת כדי לגבש עוד לפני ישיבת הממשלה את הצרכים ואת הבקשות לסיוע".

עומרי כנען, ראש המטה המיוחד, המקיים פגישות שתפקידן גם לסייע לצד החברתי והמנטלי של החברים, מרעיף שבחים על הנהלת הקיבוץ וראשות המועצה האזורית. "אנו פועלים בכמה מישורים, וקודם כול במגמה להחזיר את המפונים הביתה כמה שיותר מהר.

לאלה שאין להם לאן לחזור - נצטרך לדאוג לדיור חלופי זמני. אחת המשימות הראשונות היא להפעיל מחדש את עבודת המפעל של הקיבוץ (יציקות נחושת) לביצוע של הזמנות קיימות. הנזקים הם עצומים, הן ישירים - בתים וכלים שנשרפו - והן עקיפים, למשל נזק לתיירות. להערכתנו, מדובר בעשרות רבות של מיליוני שקלים".

נספח 4 – מידע

השריפה בכרמל

פארק הכרמל הוא שמורת הטבע הגדולה ביותר בארץ, הכוללת רצף של יערות, שמורות טבע וגנים לאומיים, בשטח של כ-113 אלף דונם. מפעל הנטיעות בכרמל, שהחל בשנות העשרים של המאה הקודמת ביזמת שלטונות המנדט הבריטי ונמשך על ידי קק"ל, הפך אותו לירוק ולפורח. אך היום, לאחר השרפה הגדולה ביותר בתולדותיו, הכרמל נראה אחרת.

השרפה החלה בבוקר ה-2 בדצמבר 2010 על יד הכפר עוספיה. עד מהרה הפכה לאסון לאומי, במהלכו עלה באש אוטובוס צוערים של השב"ס ומתו עשרות בני אדם - מחלצים, כבאים וקציני משטרה, ביניהם מפקדת משטרת חיפה, ניצב אהובה תומר. כבאי ישראל, בסיוע כבאי ועובדי קק"ל ומתנדבים רבים, נאבקו בלשונות ענקיות של אש, אך יכולתם היתה מוגבלת: עוצמת האש הייתה אדירה ודפוסי התפשטותה לא צפויים. היא דילגה מאות מטרים וסחפה איתה כל מה שנקרה בדרכה. השרפה הוכרעה רק לאחר ארבעה ימים, שבמהלכם עבדו צוותי כיבוי מכל הארץ יום ולילה, תוך שימוש בעשרות טונות של חומרי כיבוי, ובעזרתם של מטוסי כיבוי מהארץ ומהעולם. גורם מרכזי שתמך בהכרעת השרפה היה מזג האוויר שהשתנה משרב מתמשך לגשם והקלה בעומס החום.

הגורם לשרפה היה ככל הנראה אש שהודלקה על ידי שני אחים, תושבי הכפר עוספיה, וכתוצאה מרשלנותם יצאה מכלל שליטה. היום החם והיבש, כבכל חודשי הקיץ האחרונים, בצירוף האורנים הצפופים והאצטרובלים הנוטים להתפוצץ בחום, יצרו תנאים שליבו את האש ועיכבו כיבוי.

נזקי השרפה היו עצומים - האש קיפחה את חייהם של 44 אנשים, וכלתה כ-35,000 דונם של אדמות יער, שרובו היה יער טבעי של אורן ירושלים ואלון מצוי ומיעוטו יער נטע אדם - למעלה מ-5 מיליון עצים. יערני קק"ל אומרים כי השרפה האחרונה החזירה את יערות הכרמל למצבם לפני

כמאה שנה. במהלכה נפגעו קשות הישובים בית אורן, בו נשרפו כשני שליש מהבתים, עין הוד וימין אורד. כ-250 מבנים נשרפו, 74 מתוכם הושמדו כליל.

שריפות ענק נוספות בארץ – עד השרפה האחרונה בכרמל, שהיתה הגדולה בהיסטוריה של מדינת ישראל, נחשבה השרפה שאירעה בכרמל ב-1989 לשרפה הגדולה בתולדות המדינה. אז התפשטה השרפה על פני שטח של כ-6,000 דונם, מתוכם כ-3,200 דונם של חורש טבעי. עיקר השטח שנשרף באותה שרפה היה בשמורות נחל גלים, נחל כלח והחי בר, ונגרם נזק רב לצומח ולחי.

שריפות יער

הגורמים המרכזיים לשריפות ביערות ובשטחים הפתוחים בישראל הינם רשלנות של מטיילים ביערות ובחניונים, וכן הצתות על רקע לאומני. גורמים נוספים הם שריפות מבוקרות, היוצאות מכלל שליטה, ואימונים של הצבא. שריפות יער הן האויב הגדול ביותר לעצי היער ולמערכת האקולוגית שבו.

התנאים הנחוצים להצתת שריפות יער הם טמפרטורה גבוהה, חמצן וחומרי בעירה. להתפשטות מסייעים רצף של חומרי בעירה, תנאי מזג אוויר - בעיקר עוצמת רוח גבוהה, לחות נמוכה וטמפרטורה גבוהה.

מניעת שריפות היער מתבססת בעיקר על הקטנת כמות חומר הבעירה ביער וקיטוע הרצף שלו: קק"ל נוטעת מיני עצים ושיחים שאינם מתלקחים בקלות, באופן המגביל התפשטות של אש; מעודדת רעיה מבוקרת, המצמצמת את הצמחייה הנמוכה בה נאחזת האש; מייצרת קווי בידוד סביב אזורי נטיעה חדשים, וכן אזורי חיץ - רצועות שטח המפרידות בין החורש הצפוף לאזורי יישוב ופעילות; ובעיקר, מקפידה על דילול, גיזום, סילוק גזם ופסולת עץ וסניטציה. בנוסף, קק"ל פועלת למען שיתוף הציבור במידע על מניעת שריפות, באמצעות פעילות הסברה וחינוך, חקיקה, אכיפה וענישה.

מערך כיבוי השרפות של קק"ל כולל 22 כבאיות המתאימות לנהיגה בתנאי שטח; 30 מגדלי תצפית הפרוסים לאורך הארץ ומאוישים על ידי תצפיתנים; מערכות קשר; קבוצות כוננות; ומערך חיזוי שריפות יער והפצת התרעות. קק"ל שותפה בניהול ובפעילות "הקרן לכיבוי אש מן האוויר",

וביכולתה להזניק מטוסים לכיבוי אש; מקצה מיליוני שקלים למלחמה באש ביערות ובשטחים הפתוחים; ומקיימת שיתוף פעולה הדוק עם עובדי שירותי הכבאות, הכולל ניהול שריפות היער בכוחות משולבים. בשנת 2009 קק"ל טיפלה בכ-890 שריפות, שהתפרסו על פני כ-10,706 דונם של יער וחורש טבעי.

שיקום יער שנשרף

שיקום השטח השרוף והחזרת הירוק לכרמל, הנראה כאילו חזר בעקבות השרפה מאה שנה אחורה, דורש משאבים רבים ועבודה מאומצת ומחייב זהירות וסבלנות, שיאפשרו לו להתאושש באופן טבעי. מהרגע בו שכחה השרפה, החלה קק"ל בפעולות שיקום ראשוניות, שהתמקדו במניעת סחף – הצבת גזעים וגזם כמחסומים לזרימת מים, בהיעדר צמחיה טבעית שתעשה זאת; פינוי מפגעים – פינוי עצים שנשרפו או נפלו בעת פריצת דרכים וכן מתקנים שנפגעו בחניונים; ומניעת שריפות עתידיות – יצירת אזורי חיץ והסרת הצומח שנשרף. שיקום השטחים מתבסס על הניסיון הרב, שנצבר בעקבות השריפות שאירעו בעבר בכרמל, בשער הגיא, בבירייה ובהרי נפתלי. בעקבות השרפה בכרמל ב-1989 נקבעו לראשונה ממשקים לטיפול בשריפות ולמניעתן ואומצו עקרונות לשיקום יערות, המנחים את מדיניות השיקום של קק"ל כעת. השיקום מתבסס על התחדשות הטבעית של הצמחייה, והתערבות חיצונית מזערית בעתיד, שתכלול דילול אזורים צפופים מדי; נטיעה באזורים שלא יתחדשו באופן טבעי; וטיפול המבטיח צמיחה לגובה.

בחלק מהמקומות בצבצו כבר חודשים ספורים לאחר השרפה פרחי חורף ואביב, שהוכיחו את יכולת השיקום המופלאה של הטבע. הרקפות, הנרקיסים והחצבים, שלהם פקעות הטמונות עמוק באדמה, היכן שהאש לא משגת, הם ראשונים להתחדש מבין הפרחים. העצים רחבי העלים, כאלון, אלה וכליל החורש, שלהם שורשים גדולים, שלא נשרפו, משתקמים מהר יחסית. אך נטייתם להצמיח מספר גזעים מאותו השורש, תצריך גיזום מבוקר בעתיד.